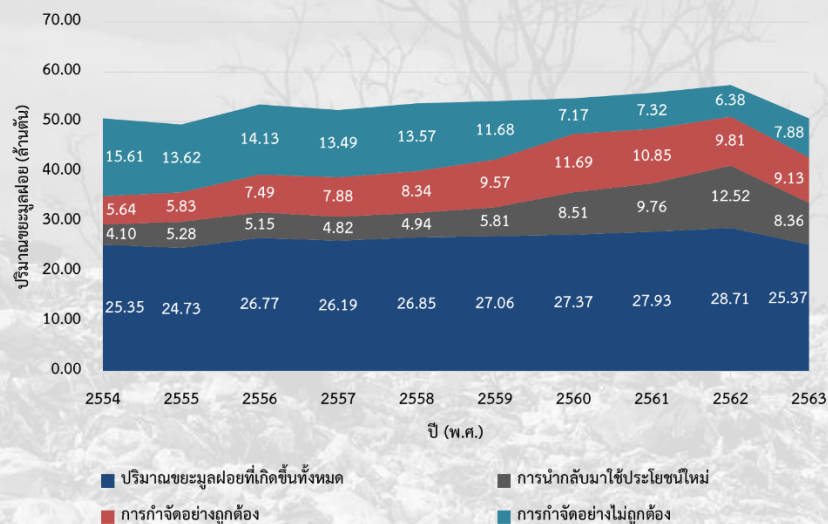

ปัญหาและแนวทางการจัดการขยะของประเทศไทย

ปัญหาขยะมูลฝอยในประเทศไทยนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น

ในปี 2563 เกิดขยะมูลฝอยชุมชนปริมาณ 25.37 ล้านตัน โดยขยะเหล่านี้มีปริมาณเพียง 8.36 ล้านตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 32.95 เท่านั้นที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่¹ และขยะปริมาณ 7.88 ล้านตันไม่ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้อง (แสดงดังรูปที่ 1)

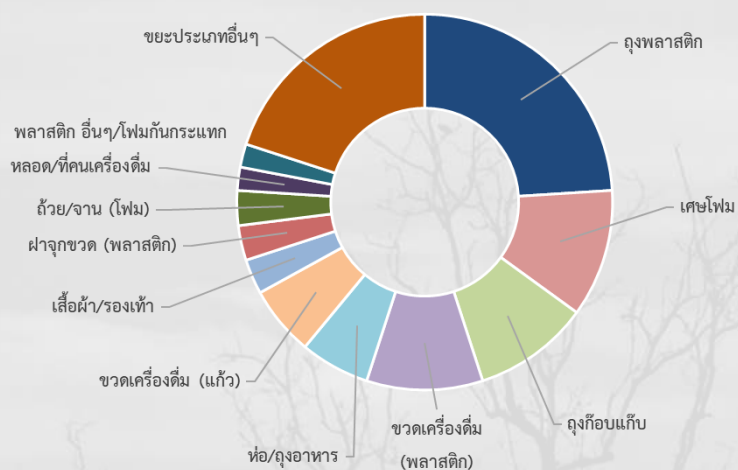
รูปที่ 1 ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น การนำกลับไปใช้ประโยชน์ การกำจัดถูกต้องและไม่ถูกต้อง ปี 2554-2563

¹ รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยปี 2563 กรมควบคุมมลพิษ

ขยะที่ไม่ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องนั้นจะก่อให้เกิดปัญหาด้านมลภาวะสิ่งแวดล้อมในหลาย ๆ ด้าน หนึ่งในนั้นคือปัญหาด้านขยะทะเล โดยปัจจุบันขยะทะเลถือเป็นปัญหามลพิษข้ามถิ่น สร้างปัญหาทั้งกับสัตว์น้ำนานาชนิด แนวปะการัง ระบบนิเวศ รวมถึงอาหารของมนุษย์อีกด้วย ซึ่งจากรายงานของกรมควบคุมมลพิษคาดการณ์ว่าปริมาณขยะตกค้างอยู่บริเวณ 23 จังหวัดชายทะเลและอาจจะลงสู่ทะเลมีปริมาณประมาณ 34,318-51,477ตัน (ปี2562 มีประมาณ 26,800-40,200 ตัน) ส่วนใหญ่เป็นขยะพลาสติกที่ตกค้างในสิ่งแวดล้อมและอาจถูกพัดพาลงสู่ทะเลผ่านลำคลองและแม่น้ำต่าง ๆ อีกทั้งรายงานของทีดีอาร์ไอยังพบว่า ในปี 2563 ประเทศไทยมีปริมาณขยะทะเลมากเป็นลำดับที่ 10 ของโลก² สำหรับขยะที่พบมากที่สุดที่ชายหาดไทย จากการประเมินจากการจัดกิจกรรม เก็บขยะชายหาดสากล (International Coastal Cleanup-ICC) ที่จัดขึ้นเป็นประจำในเดือนกันยายนของทุกปี และในปี 2563 เก็บได้ทั้งสิ้น 128,563 ชิ้น น้ำหนักรวม 11,337 กิโลกรัม หรือประมาณ 11 ตัน เมื่อมาจำแนกจากขยะที่เก็บได้ จึงคาดการณ์ว่า ขยะที่ยังตกค้างได้พื้นสมุทรมากที่สุด คือ ถุงพลาสติก (ร้อยละ 24) เศษโฟม (ร้อยละ 11) ถัง ก๊อบแก๊ป (ร้อยละ 10) ขวดเครื่องดื่ม (พลาสติก) (ร้อยละ 10) ห่อ/ถุงอาหาร (ร้อยละ 6) ขวดเครื่องดื่ม (แก้ว) (ร้อยละ 6) เสื้อผ้า/รองเท้า (ร้อยละ 3) ฝาขวด (พลาสติก) (ร้อยละ 3) หลอด/ที่คนเครื่องดื่ม

² สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). “ขยะทะเล วาระชาติต้องไม่ละเลยชุมชน”. 2563

(ร้อยละ 2) พลาสติก อื่นๆ/โฟมกันกระแทก (ร้อยละ 2) และถ้วย/จาน (โฟม) (ร้อยละ 3) ทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 77 ส่วนที่เหลือเป็นขยะ ประเภท อื่นๆ (ร้อยละ 23)³ (แสดงดังรูปที่ 2)

รูปที่ 2 สัดส่วนประเภทของขยะที่พบในทะเลไทย⁴

ดังที่กล่าวมาข้างต้นจะพบว่าขยะพลาสติกถือเป็นขยะที่มีความสำคัญและต้องหาแนวทางในการบริหารจัดการ เพื่อแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน โดยประเทศไทยมี Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ.2561-2573⁵ ซึ่งมีเป้าหมายหลัก 2 เป้าหมายคือ

เป้าหมายที่ 1 การลด และเลิกใช้พลาสติกเป้าหมายด้วยการใช้วัสดุทดแทนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ดังนี้ 1) เลิกใช้ภายในปี 2562 จำนวน 3 ชนิด ได้แก่ 1) พลาสติกหุ้มฝาขวดน้ำดื่ม (Cap seal) 2) ผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ผสมสารอ็อกโซ่ (Oxo) และ 3) ไมโครบีด (Microbead) และ 2) เลิกใช้ภายในปี 2565 จำนวน 4 ชนิด ได้แก่ 1) ถุงพลาสติกหูหิ้วขนาดความหนาน้อยกว่า 36 ไมครอน 2) กล่องโฟมบรรจุอาหาร 3) แก้วพลาสติก (แบบบางใช้ครั้งเดียว) และ 4) หลอดพลาสติก

เป้าหมายที่ 2 การนำขยะพลาสติกเป้าหมายกลับมาใช้ประโยชน์ ร้อยละ 100 ภายในปี 2570 โดยจะมีการศึกษาและกำหนดเป้าหมายของพลาสติกที่นำกลับมาใช้ประโยชน์และส่วนที่เป็นของเสียก็จะถูกนำไปกำจัดให้ถูกวิธี ได้แก่ การจัดการขยะพลาสติกด้วยการเผาเป็นพลังงาน

ภายใต้ Roadmap ดังกล่าว ได้ระบุถึงแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก พ.ศ.2561-2573 ซึ่งแบ่งออกเป็น ระยะที่ 1 (2561-2562) ระยะที่ 2 (2563-2565) และระยะที่ 3 (2566-2573) โดยทั้ง 3 ระยะจะมีมาตรการในการดำเนินงานดังจะขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

มาตรการลดการเกิดขยะพลาสติก ณ แหล่งกำเนิด

- การจัดทำหลักเกณฑ์/ข้อกำหนด ผลิตภัณฑ์พลาสติกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมลงในระเบียบการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

³ ไทยรัฐออนไลน์. “เปิดสถิติ “ขยะทะเล” พลาสติกยังแชมป์ ปี 63 ไหลผ่าน 9 ปากแม่น้ำ 145 ตัน” เข้าถึงผ่าน <https://www.thairath.co.th/scoop/theissue/2037841>

⁴ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

⁵ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (ร่าง) Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561-2573

- การสร้างมาตรฐานอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์พลาสติกที่นำมากลับรีไซเคิลและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- โครงการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้ค้าปลีก และเจ้าของแบรนด์ในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์สู่เศรษฐกิจหมุนเวียน
- การจัดทำฐานข้อมูลพลาสติก Material Flow of Plastic ของประเทศ
- การส่งเสริมให้มีการออกแบบเชิงนิเวศเศรษฐกิจ (Eco-Design) สำหรับผลิตภัณฑ์พลาสติกเพื่อนำมารีไซเคิลหรือทำประโยชน์ใหม่ได้ 100%
- การสร้างคู่มือการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
- การสนับสนุนการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อทดแทนพลาสติกใช้ครั้งเดียว (Single-use plastics)

มาตรการลด เลิกใช้พลาสติก ณ ขั้นตอนการบริโภค

- การลด เลิกใช้พลาสติกเป้าหมายในแต่ละระยะ ภายใต้ความร่วมมือของภาครัฐ เอกชนและประชาชน
- โครงการ “ทำความดีด้วยหัวใจ ลดภัยสิ่งแวดล้อม” เพื่อลดเลิกใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (Single-use plastics) ภายใต้ความร่วมมือของภาครัฐ เอกชน และประชาชน
- การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่อง เศรษฐกิจหมุนเวียน และการจัดการทรัพยากรโดยการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง

- การสนับสนุนองค์ความรู้ ทรัพยากร ประชาสัมพันธ์ สร้างความตระหนักแก่ประชาชน เยาวชน ให้มีส่วนร่วมในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง
- การกำหนดกฎ/ระเบียบ/ข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและการขนส่งทางทะเล เพื่อป้องกันการทิ้งขยะลงสู่ทะเล
- ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวดำเนินตามมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

มาตรการจัดการขยะพลาสติกหลังการบริโภค

- การสนับสนุนการนำขยะพลาสติกเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิล
- การนำขยะพลาสติกเป้าหมายเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ภายใต้ความร่วมมือของภาครัฐ เอกชน และประชาชน
- การส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการนำขยะพลาสติกมาผลิตเชื้อเพลิงขยะ (Refuse Derived Fuel: RDF)
- ส่งเสริมให้เกิดธุรกิจ Upcycling ทั้งในระดับบริษัทขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดย่อม
- การจัดให้มีระบบการเรียกคืนซากผลิตภัณฑ์พลาสติกเมื่อหมดอายุการใช้งาน ตั้งแต่การเก็บรวบรวม การรีไซเคิล และการบำบัดกำจัดอย่างปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมตามหลักการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility: EPR)

จากมาตรการต่าง ๆ ที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินการให้บรรลุตามแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก พ.ศ.2561-2573 ให้ได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคของประชาชนที่จะมีบทบาทอย่างมากตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ยกตัวอย่างเช่น การเลือกซื้อ เลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจนกระทั่งการส่งคืนซากเมื่อใช้งานเสร็จสิ้นแล้ว หรือ แม้แต่การตัดวงจรการเกิดขยะโดยการลดการใช้ การใช้ซ้ำ เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นภาคประชาชนมีส่วนสำคัญที่สามารถช่วยให้การขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการนี้สำเร็จตามเป้าหมาย

หากประเทศไทยสามารถดำเนินการตาม Roadmap การจัดการขยะพลาสติก และแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก พ.ศ.2561-2573 ให้บรรลุได้ตามเป้าหมาย จะสามารถลดปริมาณขยะพลาสติกที่ต้องนำไปกำจัดได้ประมาณ 0.78 ล้านตันต่อปี และสามารถประหยัดงบประมาณในการจัดการขยะมูลฝอยได้ประมาณ 3,900 ล้านบาทต่อปี ประหยัดพื้นที่รองรับและกำจัดขยะมูลฝอย พลาสติก โดยการลด คัดแยก และนำขยะพลาสติกกลับมาใช้ใหม่ จะช่วยประหยัดพื้นที่ฝังกลบได้ประมาณ 2,500 ไร่ สามารถลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเท่ากับ 1.2 ล้านตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า หรือถ้านำขยะพลาสติกไปเป็นพลังงานจะก่อให้เกิดพลังงาน 1,830 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง หรือเป็นเชื้อเพลิงสำหรับโรงไฟฟ้าขนาด 230 เมกะวัตต์ หรือสามารถประหยัด

พลังงานและทรัพยากรธรรมชาติในกระบวนการผลิต เมื่อเปรียบเทียบกับ การใช้วัตถุดิบใหม่โดยประหยัดพลังงานได้ 43.6 ล้านล้านบีทียู หรือคิดเป็น น้ำมันดิบประมาณ 7.55 ล้านบาร์เรล คิดเป็นมูลค่าประมาณ 30,000 ล้านบาท⁶

อย่างไรก็ตามปัญหาขยะเกิดจากพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวัน และความสะอาดสบาย ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาจากต้นทาง ทุกคนจึงควรตระหนักถึงความจำเป็นในการใช้งาน การลด ละ เลิก การนำกลับมาใช้ซ้ำ หรือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในชีวิตประจำวันก็สามารถที่จะช่วยลดขยะและรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อกองอยู่ให้คนรุ่นต่อไปได้

⁶ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (ร่าง) Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561-2573